

v gmotnem oziru lahko izdatno podpiral! Narod se bliža pogiuu, škof pa le znanstvene zavode podpira! Saj človek ne obstoji le iz neumerjoče duše, temveč tudi iz telesa, katero prav mnogo zahteva. Takim, ki tako govoré, bi jaz pač svetoval, naj nekoliko pogledajo po vzrokih, zakaj da se našemu narodu slabo godi. Blaga je skrb za telesni blagor naroda, plemeniteja pa je vendar skrb za njegov dušni blagor, kajti od duševnih zmožnosti zavisi gmotni napredek!

Najbolj učen pisatelj sedanjega časa o narodnem gospodarstvu, in moj prijatelj Lavalette, čegar dela pač zaslužijo, da bi se v hrvaščino prevedla, zapisal je ta-istim na čelo: „Narod, ki zgubi vero v Boga in na svojo moč, nima prihodnosti!“ Da, da, gospôda moja, pomanjkanje idealizma vstvarilo je sedanje socialne razmere. Narod se šest dni muči, da sedmi dan zaslužek zapravi, namesto da bi ta dan po božji zapovedi počival, ter si blažil srce in duha! Stvarnik vložil je nagon v vsako bitje in v vsak narod, katero ga sili, da se ohrani. Vsak narod, ki v dnevih izkušenj ne zgubi poguma, ki se s ponosom bojuje za svoje pravice, za svoj obstanek, za svojo prostost; narod, pravim, ki se je odločil ali prosto živeti ali pa slavno poginiti: ne more zginiti! Mora mu napočiti zora slobode! Narod, ki se tega zaveda in ima trdno voljo, neiztiran dospeti do svojega smotra, mora si vgladiti pot do sreče, do slobode!

Dalje so nekateri vprašali, zakaj da se ne brigam za narodne šole. Pripoznavam imenitnost in pomen ljudskih šol, izgojiteljice naroda so, kateri nam je ravno najslavnejše može porodil; dvignili so se večinoma spod ubožne kočé. Ponosen sem, da sem se sam dvignil iz takega ozračja. Kolikor se ravno dá, podpiram tudi ljudsko šolstvo v svojem področju in nikdar mi ne bode žal za žrtve, ki sem jih na žrtvenik narodnega šolstva položil. Le za onih 40.000 gold., ki sem jih priložil k ustanovitvi Djakovskega bogoslovja, podala se mi je črna zahvala od ljudi, ki si usojajo še dandanes prvo vlogo igrati v javnosti.

Za svojo dolžnost si smatram, narodno šolstvo ravno tako gojiti, kakor sem se namenil, učenost podpirati, kajti učenost je moč, po kateri se dojde do slobode. Pravo slobodo pa je treba prav ocenjevati. Kar je enemu prostost, je drugemu hlapčonstvo. Zatoraj presrčno želim, da bi nam narod rodil, kolikor mogoče učenjakov in da bi jih ravno tako spoštoval, kakor vojaka, duhovna! Moja želja je, da bi si naša mladina edino prizadevala, doseči kak sedež v akademiji znanosti.

Presrčno nadalje želim, da se nam univerza skoraj popolni; to zahteva sijajno ime, ki ga ima čast nositi naša univerza. To zahteva njeno bitje. Nadalje želim, da se bogoslovna fakulteta ne loči od drugih fakultet. Tudi avtonomija akademije in univerze mora se varovati. Vednost mora ostati prosta! S tem pa nečem porušiti organične zveze med vlado in univerzo; ne, še tesnejša naj taista postane in med obema naj se napravi razmera, kakor je ona med materjo in hčerjo! Obiskavajočim galerijo slik, sililo se Vam bode vprašanje na jezik: „Zakaj li nam je škof samo slike svetnikov nakopičil?“ Ako je to napaka, je napaka časa. V srednjem veku porajtali so ljudje mnogo na vero in umetniki slikali so več svetnikov, kakor pa posvetnih podob. Dati sem Vam pa hotel ob enem izgled, da si znanost in vera nikakor ne nasprotujeta. Obe ste lesketajoč odsev enega solnca. Vera in znanost gojila se bo na naši akademiji v enaki meri. Konečno izročam akademiji v spomin današnjega dneva zlato in sreberno svetinjo, kateri ji je poslal Nj. Svetost papež Leon XIII., ki je prijatelj Jugoslovanom.

Deželni zbor kranjski.

Iz 14. seje deželnega zbora 18. oktobra.

(Dalje.)

Najemnik gleda v prvi vrsti na to, da dobi take strežaje, kateri so po ceni in dobri poljski delavci, ali so pa razumni, milosrčni in potrpežljivi oskrbovatelji bolnikom, ga toliko ne zanima. A tudi plača, katero plačuje najemnik, ni taka, da bi dobil dobre strežaje, da so pa slabo plačani strežaji male vrednosti, je očitno.

Pridem zdaj na delovanje usmiljenih sester v naši blaznici. Naglašati moram pred vsem, da v polni meri pripoznam velike zasluge posameznih sester za postrežbo bolnikov, trdim, da ni koristno za zavod, naj se imenuje bolnišnica ali blaznica, če je strežba bolnikov in podvzetstvo za režijo in hrano v eni roki, ker so si te dolžnosti dostikrat navskriž in premnogokrat prevladuje človeška slabost. Za blaznico pa redovne strežajke niso posebne vrednosti, to priznajo tudi same, ker povsod, kakor tudi na Studenci, opravljajo službo v vseh oddelkih posvetni strežaji, one opravljajo le službo nadstrežajk. Važno je dalje, da se strežaji v blaznicah ne menjavajo premnogokrat, kar se pa pri najemniku zaradi slabega plačila vedno godi. A tudi v drugem obziru je delavnost redovnih strežajk le dvomljive vrednosti. V blaznicah je strežba bolnikov zeló razločna od bolnic, tam se potrebujejo posvetni in krepki ljudje, kateri se ne sramujejo ali bežijo, ako bolnik kako neslano pové, svojo obleko raz sebe vrže in v adamski noši okoli hodi, treba je pa tudi imeti fizičnih moči, da se ukroti besni bolnik.

Za vse te posle niso slabotne sestre, zatoraj naj bi one, kakor dosedaj, le opravljale posel nadstrežajk, nadzorovale bi posvetne strežaje in pazile, da se vsem ordinacijam zdravnikov zadostí. Tako službo opravljajo tudi v graški blaznici, ter dobivajo za njih delovanje primerno odškodnino. Slišali smo od poročevalca večine, da hoče najemnik odjenjati nekoliko pri kruhu in vinu. Red, katerega namen gotovo ne sme biti, pridobiti si posvetnega bogastva, zasluži uže več let samo pri kruhu in vinu 1400 gold., in tako odtegne naši revni deželi svoto, katera bi se lahko obrnila v drug namen.

Dokazal sem uže, koliko preveč se plača najemniku za vzdrževanje inventara, namreč več kot 1500 gold., dokazal sem lansko leto, da plača dežela neopravičeno previsoko oskrbovalnino 28 krajc. na dan in za osobo na Studenci, kar znaša 1400 gold., ker je trditev, da so strežaji na Studencu dražji, kot v Ljubljani, neresnična, vrh tega pa mora še dežela skrbeti za kurjavo na Studenci. Toraj samo pri teh treh rubrikah plača dežela najemniku preveč 4030 gold. na leto.

Očitno je toraj, da se zamore mnogo prihraniti, a mogoče je to pri vseh potrebščinah le pri lastni režiji, višje vrednosti je pa vspeh iz psihiatričnega ozira in vsled odprave bolnikom in zavodu škodljivega dvojnega gospodarstva. Od več strani ugovarjalo se je tudi, s kacimi težavami bi se dala uvajati lastna režija in kako komplicirana bi bila kontrola. Temu nasproti le navedem, da je po vseh bolnišnicah in blaznicah, v katerih je lastna režija uže mnogo let z vspehom vpeljana, administracija samo taka, kakor bi bila na Studenci, dotični vodja z ekonomom vred imata skrbeti za vse potrebščine blaznice, ter sta odgovorna in pod kontrolo deželnega odbora, kakor je enako v prisilni naši delavnici z vspehom vpeljana. Na Studenci je taka administracija še veliko ložji izpeljiva, ker se ondi število bolnikov in strežajstva nič ne spreminja, jedilni list je

zmirom enak, natanko se dá preračunati, koliko in kakega materijala se bode potrebovalo vsaki mesec, zatoraj je pa tudi računanje in kontrola brez vsacih težav.

Dokazal sem na podlagi natančnih računov v odseku, da bi si dežela veliko svoto prihranila pri lastni režiji, da bi se po tej poti tudi dosegel hitreje psihiatričen vspeh, kar je zopet zakladu na korist, odprava škodljivega dvojnega gospodarstva, stroga disciplina in boljša hrana so pa tudi vspehi, katerih vrednosti se ne more in ne sme prezirati. Redu pa bi bilo tudi zana-prej mogoče, sodelovati pri postrežbi bolnih v blaznici na Studenci, in sicer v isti meri, kakor dozdej, le s tem razločkom, da bi sestre opravljale službo nadstrežajk, red, kot celota, pa bi ne ostal več podvzetnik, kateri plačuje in ukazuje vsemu na Studenci nastavljenemu osebju.

Narisati Vam hočem le še prihodnost, ako sprejmete predlog večine. Če bode deželni odbor popraševal najemnika, v katerih rubrikah je pri volji odjenjati, bode pogojno odjenjal pri kruhu in vinu, morebiti tudi pri vzdrževanju inventara, a dokazati sem bil v stanu, da je ta svota veliko premajhna proti oni, katera bi se dala prihraniti pri vseh točkah režije in hrane po vpeljavi lastne režije, vrh tega bi se pa postavila organizacija blaznice na zdravo stališče. Ker bodejo toraj — ako pritrđite večini — ostale pri starem vse napačnosti dosedanjega škodljivega dvojnega gospodarstva in ovire v psihiatričnem obziru, zaradi tega manjšina tudi drugo leto ne bode mogla odjenjati od svojih tirjatev, in zopet bodo prišla z utemeljenimi dokazi, tako dolgo, da Vas bode od vsestranske koristi vpeljave lastne režije prepričala, silili Vas bodejo pa k temu še bolj od leta do leta rastoči stroški za oskrbovanje blaznih. Če hočete naši revni in z bremeni za oskrbovanje bolnih in blaznih preobloženi deželi dobro, če hočete zboljšati stan bolnikov in pripomagati k hitrejšemu psihiatričnemu vspehu, bode te pritrđili predlogu manjšine.

Konečno predlaga:

„Veslavni deželni zbor naj sklene:

1. V blaznici na Studencu se vpelje lastna režija.
2. Deželnemu odboru se naroča, odpovedati dosedanjo pogodbo redu s 1. avgustom 1885. leta, ter skleniti z redom usmiljenih sester novo pogodbo v ta namen, da nastavi red potrebno število usmiljenih sester v blaznici na Studenci kot nadstrežajke pod pogoji, kakor so v družih bolnišnicah in blaznicah navadni.“

(Dalje prihodnjič.)

Zabavne stvari.

Zamet v stepah.

Poljski spisal Mihal Grabowski, preložil L. G. Podgoričan.

(Dalje.)

Kupil je svojim sinom to vas, primerno njih želji in njih silni prošnji, oddal jim jo je tudi takoj. Štirje njih so bili polnoletni; bal se je za-nje, ali vendar izročil jih je Božji volji in njih razumu, dovolil jim je, da smejo naseliti se tako daleč od svojega doma. Vsem štirim je dal Krasnojar, a samo eden, starejši brat, vladal je svoj del sam, trije mlajši bratje so skupaj bivali in skupaj gospodarili. Jaz nisem bil tega njih gospodarstva priča, zato ne, ker sem bil, kar sem uže povedal, mlajši od njih; tačas sem bil domá pri roditeljih in v učilnicah, ali naslišal sem se o njih životu, o prvih letih njih naselitve v čudodejni Smilanščini; pozneje sem tudi jaz bival prav tam, kjer so bivali ti moji

bratje, ali da-si je moje razmerje bilo drugače, nego njihovo, da-si sta moj duh in moja glava uživala neko nenavadno različnost od njih, vendar-le sem se neznanski često zamislil v te trenutke njih života, — v trenutke, ki so bili znani mi iz raznih pripovesti, in oživljal sem v sebi teh njih trenutij obraz. Nekaj čaralnega je res bilo to: stoprv začeli so bili živeti moji mladi bratje, pa so uže naselili se v popolnem neznani okolici, v tem krasnem, tihem in samotnem kraju. Daleč so bili od roditeljske vasi — deset do dvajset milj v cvetoči stepi, a lahko so mislili, da je osoda zanesla jih na kak otok južnega morja, ali soditi, da so kralji kake neznane in čaralne krajine. Prav vjemali so se ti mladi gospodarji, pa tudi njih omladna, cvetoča domovina. Priljubila se jim je, čarala je sè svojo posebno mičnostjo in krasoto ujih mladost, mamila jih, v nemala jim nade, sladila život, mikala je njih samosvojnost, mikala gospodarstvo. Mnogokrat sem slišal, kako veselo in srečno živé moji bratje, njih sluge in posamezni Krasnojarski seljaki. To je bila le sama radost maja meseca, le tista dolga zabava brezskrbne mladosti, ki ni mogla naužiti se dobrodejne svobode, krasote, samote. Ogle davali so Krasnojarske stepe ali péš, ali na konjih lastnih tabunov (čred); vozili so se po vodi skalnatega Tikiča, streljali so divje ptice, ribe lovili v velike mreže, blodili so po lesovih in otresali drevje, bučelam kradli méd, in morda so časi tudi stiskali za kako zalo Ukrajinko, ki je po kaki skriti dolini trgala polonice (cvetka). Ta Krasnojar je bil strašno nem, mračile so mi ga tuje okolnosti, ko sem bil prišel tja, ali zdelo se mi je, da je štirikrat poprijaznil se, kar so z njim bivali moji štirje brati. Zmirom je grmelo po njem — ali vsled konjskega topota, ali vsled pogostega strela po gajih ali rekah, — zmirom je človek čul smeh, ali pa kako drugače veselje; zmirom so si štirje gospodarji v svoji družbi imeli koga, kakega gosta, koga izmed svoje obile družine — preširneže, Kozake, lovce, torbaniste,*) celó v družbah (kapelle) godce, ki so vedigabog kako dolgo časa speči odmev v stepi sedaj često dramili z neubranimi, ali vendar veselimi zvuki.

Še zmirom med nami živí ta splošni in malomarni običaj, da roditelji sinom dajó vsakemu svojo vas, dajó gospodarstvo, dasi so še le preživeli otroška leta, če prav še niso izkušeni čisto nič. Ali to ima jako škodljive nastopke — očite in zasobne, najslabejši vpliv na zahteve in navade človeškega življenja; ta vpliv pa je silen in natoren tako, da človek ne more čuditi se mu, ni jeziti se ná-nj, da pogine skoro vsakedo, kogar zadene. Če koga takoj o začetku njegovega stanu pozdravi životni dostatek, neskrbnost, jako nevarno je to njega samosvojnosti. Nevarnejša od vsega drugega pa je neskrb in osamelost, mlado srce se čudovito rado zaljubi v obé. To, kar se poznejša leta kaže, da je ničemurno, o mladosti nikoli ni takovo; mladost je života polna tako, da vse kipí o njej. Poleg tega so naposled mlade duše zmagljivo vdane bridkemu senjarstvu in skrivni otožnosti, kar je sedanjega veka, njegovih prvih let pisatelj posebil v nesmrtnem tipu Renemu. Največ ugonobí to posebnih duš — globoko zamišljenih in občutljivih. Tlači jih ničemurno senjarstvo, tlačijo trpke želje, kakor megle ograjajo polja in ledine pomladi. Če tega ne ustavi delo, ki stan zahteva ga, zmoti človeku pridno življenje, promeni se to v bolehalo sposobnost, v slabo značajnost in polenobi duha. Za tega del je podoba, kakor bi samosvojni in nenavadno samotni život na deželi nalašč bil odločen, da bi to sposobnost razvijal in ukoreninil; tak život gojí senjarstvo, neguje obraznost, ugaja zamaknjenosti samega sebe v-sé, od-

*) Teorbanist igrá na teorban ali kozaško kitaro.